

**Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Факультет гуманітарної та економічної освіти

Кафедра педагогіки вищої школи

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
(шифр і назва спеціальності)

**за освітньо-науковою програмою
«Освітні, педагогічні науки»**
(назва програми)

мова навчання українська

Слов'янськ – 2022 р.

Розробники:

Топольник Я.В. – професор кафедри педагогіки вищої школи, доктор педагогічних наук, професор.

Рецензенти:

Саяпіна С.А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Чернякова О.В. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри педагогіки вищої школи

Протокол № 13 від «15» червня 2022 р.

Завідувач кафедри Топольник Я.В. _____
(ПІБ)

Погоджено групою забезпечення спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Керівник групи забезпечення С.А.Саяпіна _____
(ПІБ)

Затверджено та рекомендовано до впровадження
вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

«27» червня 2022 р.

протокол № 9

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Обов'язкова	
Загальна кількість годин – 150	Рік підготовки:	
	1-й	1-й
	Семестр	
	2-й	1-й
	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: контактних – 3 самостійної роботи студента – 8,5	10 год.	10 год.
	Практичні	
	30 год.	30 год.
	Самостійна робота	
	110 год.	110 год.
	Вид контролю: екзамен	

Метою вивчення навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень» є опанування здобувачами вищої освіти системою знань про методологічну базу дисертаційних досліджень, логіку, основні елементи, етапи, методи наукової та науково-педагогічної роботи; формування компетентностей щодо здійснення наукового дослідження та забезпечення поглибленої теоретичної та технологічної підготовки до написання науково-дослідницьких робіт з урахуванням сучасних вимог до рівня і якості наукових досліджень.

2. Матриця
компетентностей, програмних результатів навчання, методів навчання, методів контролю
з навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень»

Компетентності, які формуються з посиланням на шифр відповідно до освітньої програми	Програмні результати навчання з посиланням на шифр відповідно до освітньої програми	Методи навчання	Методи контролю
ЗК 1. Здатність проектувати й здійснювати комплексні дослідження на засадах системного наукового світогляду, сформованих знань із філософії наукової діяльності та соціокультурних проблем. ЗК 2. Здатність до критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досліджень, генерування нових ідей під час вирішення дослідницьких і практичних завдань, комплексних та інноваційних проблем. ЗК 3. Готовність використовувати сучасні методи й технології наукової комунікації українською та іноземними мовами в усній та письмовій формах. ЗК 4. Готовність до створення та інтерпретації нових знань через наукове дослідження або інші передові вчення такої якості, що відповідають вимогам національного та міжнародного рівнів, до діяльності в інтернаціональних дослідницьких групах. ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність) під час вирішення	ПРН 1. Оперувати основними концепціями, теоріями, проблемами філософії й методології науки, змістом сучасних філософських дискусій з проблем розвитку суспільства та освіти. ПРН 2. Застосовувати основні наукові підходи і методи науково-дослідної діяльності; методи критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досягнень під час розв'язування дослідницьких і практичних завдань, у тому числі в міждисциплінарних галузях. ПРН 4. Добирати методи науково-дослідної діяльності, методи генерування нових ідей під час розв'язання дослідницьких і практичних завдань у обраній та суміжних галузях; методи критичного аналізу й оцінки сучасних наукових досягнень. ПРН 8. Системно аналізувати та гнучко застосовувати у практичній	Поєднання традиційних, активних та інтерактивних методів навчання з використанням інноваційних технологій: - словесні методи: лекція (проблемна, лекція-дискусія, лекція-консультація, круглий стіл, лекція-провокація, мультимедійна тощо), пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, бесіда, диспут, дискусія, дебати; - наочні методи: спостереження, демонстрація, ілюстрація; - практичні методи: обробка довідкової інформації, тезування, рецензування, складання реферату, тез, наукових статей, плану-проспекту наукового дослідження, зокрема з використанням інформаційно-	Спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне, письмове опитування, тестовий контроль, взаємоконтроль (взаємно оцінювання), самоконтроль (рефлексія, само-оцінювання) оцінювання самостійної роботи (реферати, плани-проспекти наукових досліджень, наукове

дослідницьких і практичних задач, у тому числі у міждисциплінарних галузях. СК 2. Готовність здійснювати освітню й науково-дослідницьку діяльність на основі гуманістичного світогляду і глибокого проникнення в суть педагогічних явищ і процесів із залученням широкого кола наукових джерел. СК 3. Здатність інтерпретувати результати педагогічного дослідження, оцінювати межі їх застосування, можливі ризики впровадження в освітньому й соціокультурному середовищі, розробляти напрями подальших досліджень. СК 4. Здатність цілісно розуміти історію і теорію педагогіки, екстраполювати їх досягнення на сучасну освітню й наукову практику й окреслювати перспективи розвитку. СК 7. Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою розв'язання дослідницьких і практичних завдань навчання і виховання. СК 10. Здатність застосовувати знання про сучасні досягнення в освіті/педагогіці. СК 11. Здатність виділяти актуальні проблеми розвитку педагогіки та сучасної системи освіти, аналізувати та пропонувати оптимальні шляхи їх вирішення науковому товариству.	педагогічній діяльності цікаві й перспективні освітні інновації, адаптуючи їх до можливостей і потреб конкретної аудиторії, а також використовувати широкі можливості інформаційних технологій. ПРН 9. Проводити аналіз основних світоглядних і методологічних проблем галузі та суміжних із нею наук; планувати професійну діяльність у сфері наукових досліджень. ПРН 11. Оперувати різними методами і засобами дослідницької діяльності педагога; володіти способами збору, систематизації та обробки інформації, інтерпретації отриманих результатів, вивчення та творче застосування педагогічної спадщини і досвіду роботи педагогів-новаторів, вміннями робити висновки. ПРН 13. Здійснювати критичний аналіз сучасної системи освіти; створювати умови конструктивної взаємодії з усіма суб'єктами освітньо-виховного процесу.	комунікаційних засобів навчання (робота із друкованими та електронними інформаційними ресурсами, виконання індивідуальних завдань, тестування); - робота з навчально-методичною літературою (конспектування, анотування, рецензування, написання тез, статей); - відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання: дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані, гейміфіковані; - активні методи навчання: метод проєктів, кейс метод, мозкова атака; - інтерактивні методи навчання: технології фасилітативного навчання, методи активізації творчої діяльності, ділові та рольові ігри.	повідомлення, доповідь, мультимедійна презентація, наукова стаття (тези), іспит.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л.	пр.	лаб.	с.р.		л.	пр.	лаб.	с.р.
Тема 1. Наука й наукові дослідження в сучасному світі.	2	2				2	2			
Тема 2. Методологічні підходи та методи наукових педагогічних досліджень.	2	2				2	2			
Тема 3. Дисертаційні роботи та їх види.	2	2				2	2			
Тема 4. Технологія наукових педагогічних досліджень.	2	2				4	4			
Тема 5. Академічна доброчесність. Етичний кодекс ученого.	2	2								
Тема 6. Загальна методика виконання дисертаційного дослідження.	6		6			6		6		
Тема 7. Особливості експериментальних педагогічних дисертацій.	4		4							
Тема 8. Науково-педагогічний експеримент.	4		4			4		4		
Тема 9. Особливості історико-педагогічних дисертацій.	4		4							
Тема 10. Оформлення дисертаційної роботи.	2		2			2		2		
Тема 11. Апробація результатів дисертації. Робота над написанням наукових статей, монографій, наукових доповідей і повідомлень.	6		6			6		6		
Тема 12. Попередній розгляд дисертації та порядок її захисту.	2		2			2		2		

Тема 13. Етика науково-педагогічного дослідження.	2		2			2		2	
Тема 14. Психологія наукової діяльності.	15				15	15			15
Тема 15. Дослідницькі принципи, методологічні засади наукового дослідження.	20				20	20			20
Тема 16. Наукове мислення в організації та проведенні науково-педагогічного дослідження.	15				15	15			15
Тема 17. Наукові колективи та школи. Особистість вченого.	20				20				
Тема 18. Цілісність наукового тексту. Технології організації та генерації ідей.	20				20	2			2
Тема 19. Організація і методика роботи над дисертаційним дослідженням.	20				20	10			10
Усього годин	150	10	30		110	150	10	30	110

4.1. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Наука й наукові дослідження в сучасному світі.	2	2
2	Методологічні підходи та методи наукових педагогічних досліджень.	2	2
3	Дисертаційні роботи та їх види.	2	2
4	Технологія наукових педагогічних досліджень.	2	2
5	Академічна доброчесність. Етичний кодекс ученого.	2	2
	Разом	10	10

4.2. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Загальна методика виконання дисертаційного дослідження.	6	6

2	Особливості експериментальних педагогічних дисертацій.	4	4
3	Науково-педагогічний експеримент.	4	4
4	Особливості історико-педагогічних дисертацій.	4	4
5	Оформлення дисертаційної роботи.	2	2
6	Апробація результатів дисертації. Робота над написанням наукових статей, монографій, наукових доповідей і повідомлень.	6	6
7	Попередній розгляд дисертації та порядок її захисту.	2	2
8	Етика науково-педагогічного дослідження.	2	2
	Разом	30	30

4.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Психологія наукової діяльності.	15	15
2	Дослідницькі принципи, методологічні засади наукового дослідження.	20	20
3	Наукове мислення в організації та проведенні науково-педагогічного дослідження.	15	15
4	Наукові колективи та школи. Особистість вченого.	20	20
5	Цілісність наукового тексту. Технології організації та генерації ідей.	20	20
6	Організація і методика роботи над дисертаційним дослідженням.	20	20
	Разом	110	110

5. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

За накопичувальною 100 – бальною шкалою	За національною шкалою	
	<i>для екзаменів, звітів з практики, курсових робіт</i>	<i>для заліків</i>
90 – 100 балів	відмінно	зараховано
89 – 75 балів	добре	
60 – 74 балів	задовільно	
26 – 59 балів	незадовільно	не зараховано
0 – 25 балів	неприйнятно	

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: завдання для вхідного, поточного та підсумкового контролю,

взаємоконтролю (взаємооцінювання), самоконтролю (рефлексія, самооцінювання), тестового контролю, усного, письмового опитування, оцінювання самостійної роботи (наукове повідомлення, доповідь, реферат, тези, наукова стаття, есе, творче завдання, науковий проєкт, кейс, план-проспект наукового дослідження, мультимедійна презентація), семестровий іспит.

Питання до екзамену

1. Виникнення та еволюція науки.
2. Теоретичні та методологічні принципи науки.
3. Види та ознаки наукового дослідження.
4. Особливості науково-педагогічного дослідження.
5. Головні критерії ефективності та вимоги до науково-педагогічного дослідження.
6. Поняття академічної доброчесності. Види порушень академічної доброчесності.
7. Складові академічної доброчесності у закладах вищої освіти. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності у ЗВО України.
8. Етика науково-педагогічного дослідження. Етичний кодекс ученого.
9. Методологія як теорія та як сукупність методів дослідження.
10. Програма та методика дослідження.
11. Методи емпіричного дослідження.
12. Методи теоретичного дослідження.
13. Загальнонаукові методи дослідження.
14. Етика педагогічного дослідження.
15. Методологічні підходи у вивченні педагогічних явищ (системний підхід; синергетичний підхід).
16. Методологічні підходи у вивченні педагогічних явищ (цілісний підхід; особистісний підхід; індивідуальний підхід).
17. Методологічні підходи у вивченні педагогічних явищ (діяльнісний підхід; полісуб'єктний (діалогічний) підхід; культурологічний підхід).
18. Методологічні підходи у вивченні педагогічних явищ (етнопедагогічний підхід; антропологічний підхід; контекстний підхід).
19. Дисертаційні роботи та їх види.
20. Загальна методика виконання дисертаційного дослідження.
21. Загальна характеристика процесів наукового дослідження.
22. Етапи виконання науково-дослідної роботи. Термінологічно-категоріальний апарат дослідження.
23. Бібліографічний апарат наукових досліджень. Пошук інформації у процесі наукової роботи. Електронний пошук наукової інформації.
24. Аналіз стану досліджуваної проблеми. Вибір теми дослідження.

25. Гіпотеза дослідження.
26. Концепція науково-педагогічного дослідження.
27. Програма науково-педагогічного дослідження.
28. Види теоретичних методів дослідження та їх характеристика: індукція та дедукція, аналіз і синтез, порівняння і класифікація, абстрагування та конкретизація. Поняття про модель та моделювання.
29. Анкетування як один із основних емпіричних методів дослідження у педагогіці. Специфіка та види анкетного опитування. Переваги та недоліки анкетування при проведенні науково-педагогічного дослідження.
30. Основні емпіричні методи науково-педагогічного дослідження: бесіда, експертна оцінка, інтерв'ю, тестування.
31. Особливості проведення педагогічного спостереження.
32. Сутність педагогічного експерименту. Види педагогічного експерименту (констатувальний, формувальний, контролюючий, природний, лабораторний).
33. Планування експерименту (постановка завдань, вибір необхідного числа експериментальних факторів, методика формування експериментального і контрольного масивів, визначення тривалості, фіксування даних).
34. Програма педагогічного експерименту.
35. Застосування методів математичної статистики у науково-педагогічному дослідженні.
36. Зміст обґрунтування науково-дослідної роботи. Схема обґрунтування: анотація, опис проекту (план реалізації проекту, ресурси, необхідні для реалізації проекту, результати реалізації проекту), бюджет.
37. Методи зведення й обробки результатів експериментальних досліджень: графічні, табличні. Оформлення таблиці та її розміщення у науковій праці. Оформлення графічних залежностей у вигляді графіків та діаграм.
38. Оформлення дисертаційної роботи.
39. Попередній розгляд дисертації та порядок її захисту.
40. Попередній розгляд дисертації та порядок її захисту.
41. Психологія наукової діяльності.
42. Наукове мислення в організації та проведенні науково-педагогічного дослідження.
43. Наукові колективи та школи.
44. Особистість вченого-дослідника.
45. Цілісність наукового тексту.
46. Технології організації та генерації ідей.
47. Види наукових публікацій: наукова монографія.
48. Види наукових публікацій: наукова стаття.
49. Види наукових публікацій: тези наукової доповіді (повідомлення).
50. Види наукових публікацій: наукова доповідь (повідомлення).

7. Рекомендована література

Основна

1. Вихрущ В.О., Козловський Ю.М. Методологія та методика наукового дослідження: підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. 336 с.
2. Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Методологія і методика педагогічних досліджень» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти / Уклад.: Е.А.Панасенко, Я.В.Топольник. Слов'янськ: ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», 2022. 71 с.
3. Ковальчук Л. Моделювання науково-педагогічних досліджень: навч. посіб. Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 520 с.
4. Завгородня Т.К., Стражнікова І.В. Методологічні засади педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2021. 120 с.
5. Федірчик Т.Д., Шульга А.В., Шевчук К.Д. Методичні рекомендації до вивчення курсу «Методологія та методика науково-педагогічних досліджень». Чернівці: РОДОВІД, 2021. 56 с.

Допоміжна

1. Актуальні проблеми розвитку вищої освіти: навчально-методичний посібник / За заг. редакцією проф. В.Стинської, доц. Л.Прокопів / Авторський колектив: Т.Завгородня, З.Нагачевська, Б.Савчук, В.Стинська, І.Стражнікова, І.Єгорова, В.Ковальчук, Л. Прокопів, Н. Салига. Івано-Франківськ, 2021. 430 с.
2. Ярощук Лілія Основи наукових досліджень: навч. посіб. 2-ге вид., оновл. Saarbrücken–Riga:LAP LAMBERT Academic Publishing, 2019. 162 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Google Scholar або Google Академія: пошукова система і некомерційна бібліометрична база даних, що індексує наукові публікації та наводить дані про їх цитування. URL: <https://scholar.google.com.ua/2> .
2. Єдине освітнє інформаційне вікно України. URL: <http://www.osvita.com>
3. Загально- і конкретно-наукова методологія педагогіки [Електронний ресурс]. URL: http://pidruchniki.com/17390919/pedagogika/pedagogichni_tsinnosti
4. Законодавство України. URL: <http://www.rada.kiev.ua>; <http://www.nau.kiev.ua>; <http://www.ukrpravo.kiev.com>; <http://www.liga.kiev.ua>.
5. Логіка і методика науково-педагогічних досліджень. URL: http://pidruchniki.com/1082030235381/pedagogika/logika_metodika_naukovo-pedagogichnih_doslidzhen#741

6. Методика науково-педагогічного дослідження. URL: http://firstedu.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=57:2011-01-06-11-21-16&catid=20:2011-01-03-11-20-33&Itemid=13
7. Методологія і методи педагогічних досліджень. URL: http://pidruchniki.com/19120621/pedagogika/metodologiya_metodi_pedagogichnih_doslidzhen
8. Методологія педагогіки. URL: http://pidruchniki.ws/1878100834951/pedagogika/metodologiya_pedagogiki
9. Методологія педагогічного дослідження. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/3523/97/>
10. Методологія, методи, логіка наукових досліджень. URL: http://pidruchniki.com/1056112760990/dokumentoznavstvo/metodologiya_metodi_logika_naukovih_doslidzhen#172
11. Науменко О.М. Методика організації наукових досліджень в умовах запровадження комп'ютерно орієнтованих засобів навчання : методичні рекомендації // Інформаційні технології і засоби навчання. 2010. №6 (20). URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em20/content/10nomsof.htm>
12. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
13. Національна парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua8>
14. Освіта України. URL: <http://osvita-ukrainy.com.ua>
15. Портал полегшення процедури оформлення наукових джерел відповідно до вимог Вищої атестаційної комісії (ВАК) України та проходження нормоконтролю при написанні публікацій, курсових, дипломних, дисертацій та інших наукових робіт. URL: www.vak.org.ua
16. Сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського. URL: <http://www.dnpb.gov.ua>
17. Суть нової методології педагогіки. URL: http://pidruchniki.com/11431213/pedagogika/sut_novoyi_metodologiyi_pedagogiki#49
18. Харківська державна наукова бібліотека ім. Короленка. URL: <http://korolenko.kharkov.com>

9. Посилання на дистанційний курс

дистанційний курс «Методологія наукових досліджень» (<http://ddpu.edu.ua:9090/moodle/enrol/index.php?id=1363>).